

Avrupa Birliği ortak tarım politikasının sosyopolitik analizi

The sociopolitical analysis of the common agricultural policies of the european union

Hüsamettin İnaç ¹

Noureddine Rashid ²

1 Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniv., İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Türkiye,
e-mail: husamettin.inac@dpu.edu.tr

2 Doktora Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Türkiye, e-mail: bgftt200000@gmail.com

Öz

Birçok ülke, tarım politikaları aracılığıyla halkları için gıda güvenliğini sağlama amacını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. İzlenen tarım politikası, ekonomik gelişmişlik düzeyine ve ülkenin sahip olduğu kaynaklara göre değişmektedir. Çalışma, Avrupa Birliği arasındaki ortak politikaya, nasıl formüle edildiğine, ulaştığı hedeflere, ortak politika alanındaki en önemlilerinin anlaşılmasına, gereksinimlere göre Avrupa Birliği'ndeki çiftçiler için farklı teklif türlerine odaklanmaktadır. Buna ilaveten, sürdürülebilir kalkınma ve gıdaya ulaşmanın yolu, bu politikaların kazanımları, spesifik işaretleri ve bunun yanı sıra bölgelerdeki gelişmelerin en önemli demografik faktörlere yansımaları, Avrupa Birliği'nin başarıları ve tarım ülkeleri bakımından bu çalışmada detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Tarım sektörü stratejik bir sektör olduğu için tüm ülkelerde farklı şekillerde desteklenmektedir. OTP birçok reformdan geçmesine rağmen, bütçenin neredeyse yarısı buraya aktarıldığı için hala önemli bir konumdadır. Avrupa Birliği'nde OTP harcamaları 1962 yılında kurulan Avrupa Tarımsal Garanti ve Direktif Fonu tarafından finanse edilirken, bu fonun yerini iki yeni fon almıştır: Avrupa Tarımsal Garanti Fonu ve Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarımsal Fonu. 2007 yılından itibaren Avrupa Birliği genel bütçesine dahil edilmiştir. Makalede izlenen politikaya dair ortaya konulan en önemli tavsiyelere gelince, bu politikanın Avrupa Birliği tarafından üstlenilen asli rolünün ihtiyaçları ile orantılı olarak derinleştirilmesi ve kırsal alanların korunmasının yanı sıra tarımsal üretimin nicelik ve kalite olarak yüksek düzeyde sürdürülmesi gerekmektedir. Hayati, sürdürülebilir, rekabetçi ve ekonomik bir tarım sektörü, AB ortak tarım politikasının (OTP) belkemiği haline getirilmelidir.

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, Ortak Tarım Politikası, Bütçe, Ortak Tarım Politikası Reformları, Sürdürülebilir

Citation: İnaç, H. & Rashid, N. Avrupa Birliği ortak tarım politikasının sosyopolitik analizi. *Holistic Economics*. 2022; 1(2): 87-98. DOI: 10.55094/hoec.1.2.03

Corresponding Author:
Hüsamettin İnaç
Email: husamettin.inac@dpu.edu.tr

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Gıda Güvenliği

Abstract:

The various countries try to provide the food security by means of agricultural policies for their peoples. The followed policies vary depending upon the level of economic development and the resources the states owned. The study focuses on the common agricultural policies of the European Union (EU), how they be formulated, the aimed and reached targets, the comprehension of the backbone of these policies, and the different proposals offered for the farmers of the EU. In addition, the ways of arriving the sustainable development and food, the achievements of these policies and their specific signs as well as the reflections of the most important demographic factors for the regional developments, and the gains of the EU in respect of the common agricultural policies have been elaborated in this study. Because the agricultural sectors have a vitally important strategical parameter for all states, these policies have been supported by different perspectives. Despite the fact that the common agricultural policies (CAP) have been reformed many times, the nearly half of the common budget has been expended for the sake of this sector. The CAP expenditures of the EU have been financed by the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund established in 1962 and this fund has been replaced by the European Agricultural Guarantee Fund and the European Agricultural Fund for the Rural Development in 2007 and financed from the general budget of the EU. The most important recommendations put forwarded in this article is to deepen the primary role of the EU in this policy in accordance and proportional with the needs and provide the preservation of the rural areas and keep the quality and the quantity of the agricultural products within the high level. The agricultural sector must be transformed into the backbone of the CAP with its vital, sustainable, competitive and economic character.

Keywords: European Union, The Common Agricultural Policy (CAP), Budget, CAP Reforms, Sustainable Food Security

1. GİRİŞ

Başta gıda olmak üzere temel ihtiyaçların karşılanmasında temsil edilen insan yaşamının ve sağlığının sürekliliği ile ilgili belirli hedeflere ulaşmak için farklı ülkeler bir dizi önlem almaktadır. En önemlilerinden biri ülkesi için yeterli, güvenli, istikrarlı ve sürekli gıda güvenliğini sağlamak olan birçok hedefe ulaşmaya çalıştığı açıktır. Bu amaçla çeşitli araçlar kullanılmış olup en önemlisi çiftçileri çeşitli şekillerde destekleyerek tarım sektörüne önem vermek ve yerel ve yerel yasalara ve her aşamanın gereksinimlerine göre gerekli reformları yapmaktır. Birlik ülkelerinde kırsal alanlara olan ilginin uluslararası koşullarda niteliksel olarak artırılması bu politikalarda belirtilen amaçlara hizmet etmektedir. Bu ortak tarım politikasının önemi, bazı ekonomik, tarımsal ve gıda göstergelerinin sunumu ve analizi ile ortaya çıkmaktadır.

Avrupa Birliği ülkelerinin Ortak Tarım Politikası, Avrupa Birliği ülkeleri için önemli sonuçlar elde eden ve onları gıda kıtlığı çeken ülkelere kendi kendine yeten ülkelere aktaran uluslararası

deneyimlerden biridir. Bu politikanın altmışlı yılların başında oluşturulmasından bu yana Son yüzyılda birçok sorun ve engel ortaya çıkmıştır. Bu tarımsal sorunlar ve engeller, her aşamanın gereklerine göre birçok reformu gerektirmektedir. Bu bağlamda çalışmanın problemi, yerel ve uluslararası ekonomik koşullar doğrultusunda Avrupa Birliği ülkelerinin ortak tarım politikasında bu politika için belirlenen hedeflere ulaşılmasında reformların rolünün izlenmesi temsil edilmektedir. Çalışmanın hipotezi, Avrupa Birliği ülkelerinin ortak tarım politikasının başarısı, her dönemde ve yapılan reformlara bağlıdır. Bu çalışmanın temel amacı Avrupa Birliği ülkelerinin Ortak Tarım Politikası kavramını tespit etmeyi ve aynı zamanda Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası reformunun hangi aşamalardan geçtiğini, önemini ve her aşamanın ekonomiye etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Tarım sektörünün yanı sıra gıda güvenliği düzeyleri üzerindeki etkisi analiz edilmektedir. AB'nin 21. yüzyılda önemli bir ekonomik güç olacağına dair görüşler yükselmeye başlarken, AB'nin tarımda ithalatçı olmaktan çıkıp birçok temel

üründe kendi kendine yeter hale nasıl evrildiği sorusunun yanıtı, Birliğin tarım politikalarında yatıyor. Çalışmamızda AB tarım politikası ve bu politikalar kapsamında getirilen reformlar incelenirken, korumacı politikaların bir sonucu olarak AB tarımının nasıl ilerlediği; ancak bu politikaların zaman içinde yarattığı sorunlar ve günümüz uluslararası koşullarının dayattığı yeni süreçler nedeniyle, AB'nin tarım politikasına yaklaşımı ve küresel olarak tarım politikasındaki değişiklikler yakından değerlendirilecektir.

2. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK TARIM POLİTİKASI (OTP)

AB Ortak Tarım Politikası, dünya tarım gündeminin önemli bir parçasıdır ve AB entegrasyonunun sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, OTP yalnızca bir tarım politikası kurumu olmayıp, aynı zamanda AB üye devletlerinin tarım alanındaki politika becerilerini ve tarihsel gelişimi boyunca diğer oldukça teknik ve politik yönleri yansıtmaktadır. (Kilit, Gökhan 2012: 1) Ortak Tarım Politikası, II. dünya savaştan sonra Avrupa'sında yaşanan gıda kıtlığı karşısında formüle edildi. Gıda arzını güvence altına almak ve dışa bağımlılığını azaltmak isteyen Avrupa, tarımsal üretimi yeterli düzeye çıkarmak ve vatandaşlarının gıda ihtiyaçlarını toplum içinden karşılayabilecek düzeyde tutmak için Ortak Tarım Politikası çerçevesinde hareket etmeye karar vermiştir.

OTP ilk uygulandığında, bölgesel tarım sistemleri korunmuş ve ihracata yönelikti. Sübvansiyon şeklinde uygulanmaktadır. Daha sonra arz fazlası, GATT anlaşması ve içsel sebeplerden dolayı reformlar ile değişiklikleri gelmiştir. (Cioloş, Dacian, 2012: 2) OTP yıllar içinde değişse de genel hedefi üretim standartlarını ve tarım teknolojisini geliştirmek, tarımsal üretim araçlarının etkin kullanımını sağlamak, Avrupa tarımsal üretiminde verimliliği artırmak, pazar istikrarını artırmak, ürün arzını güvence altına almak ve işgücünün optimum kullanımını sağlamaktır. Gıda güvenliği kadar tarımda da en önemli faktörlerden biridir. Sürdürülebilir tarımsal üretim ve çevreye uyumlu üretim modelleri sunarken, geçimini tarımdan sağlayanların gelirlerini artırmayı ve tüm üye ülkelerde tarım ürünlerini uygun fiyatlarla

tüketicilere eşitliğe doğru ulaştırmayı ve fiyatların haksız rekabet yaratmasını önlemeyi amaçlanmaktadır.(Yalçınkaya Serdar & Aktaş Ali, 2016: 61)

OTP'nin resmi hedeflerini uygulamak önemlidir. Bu ortak hedefler, topluluk kurulduğunda ve büyüdüleri ve genişledikleri Roma Antlaşması ile kesinleştiğinde belirlendi. Tarımsal entegrasyon, 1950'lerde başlayan Avrupa entegrasyon sürecinin en temel unsurlarından biriydi. OTP ise tarımsal entegrasyonun temel yapısını oluşturmaktadır. AB bütünleşme sürecinde OTP'nin hedefleri ve bu hedeflere ulaşmak için uygulanan politikalar sürekli değişim ve gelişim göstermektedir.(Yalçınkaya Serdar & Aktaş Ali, 2016, s. 61)

1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması'nın 33. Maddesi tarım politikalarının hedeflerini belirlemektedir. Ortak tarım politikasının amaçlarını aşağıdaki gibi özetlenmiştir(Muhammad, Ali 2006: 12)

- Teknik gelişmeyi yaygınlaştırarak tarımsal verimliliği artırmak ve tarımsal üretimin rasyonel büyümesini ve başta işgücü olmak üzere üretim faktörlerinin optimal kullanımını sağlamak
- Tarım işçilerinin bireysel gelirlerini artırarak tarım toplumu için adil bir yaşam standardı sağlamak
- Tarım piyasalarının istikrarı sağlamak
- Tarımsal endüstriler için ihtiyaç duyulan tarımsal stokların ve hammaddelerin mevcudiyetinin sağlanması
- Ürünler tüketicilere uygun fiyatlarla ulaşmasını sağlamak

3. AVRUPA BİRLİĞİNDE TARIMIN ROLÜ ve ORTAK TARIM POLİTİKASI (OTP)

Tarımın önemini gösteren rakamlar, Ekonomik Birliğin temeli olan Roma Antlaşması'nı altı ana ülkenin imzaladığı 1958'den bu yana, Avrupa Birliği'nde meydana gelen açılımlara ve tarımın önemine bağlı olarak bugüne kadar değişmektedir. Avrupa ekonomisinin

bileşenlerinden biri. Altı ülkede tarımsal istihdam oranı %25'e ulaşırken, tarımın Avrupa gayri safi milli hasılasına katkısı geçen yüzyılın ellili yıllarında %14'ü geçmemiştir.(Muhammad, Ali 2006: 2)

Avrupa Birliği'nin genel tarım politikaları her zaman Avrupa Birliği'nin genel bütçesinin önemli bir bölümünü oluşturmuş ve geçen yüzyılın seksenli yıllarında genel bütçenin %80'ine ulaşmıştır, 2003 yılında bu oran %50 ulaşmıştır. Bu politikaların devam eden reform sürecinin bir parçası olarak yıllar içinde azaldı, ancak 2005 yılında yaklaşık 43 milyar dolar olarak tahmin edilen Avrupa Birliği'nin genel bütçesinin %44'ünü temsil ettiği için hala yüksek.

1994 yılında, o dönemde 15 Avrupa topluluğu için rakamlar tarımsal istihdam olarak %5,7 ve GSMH'ye katkı olarak %2,5 idi. 2003 yılında tarımın önemindeki azalmaya rağmen, tarımsal işgücü %5-6 ya tekabül etmekte ve tarımın GSYH'ye katkısı %4'e ulaşmaktadır.

Tarım arazileri, Avrupa Birliği genelinde arazi kullanım modellerinde önemli bir rol oynamaktadır. Çayır ve ekili alanlar birlikte Avrupa'daki toplam arazi örtüsünün %39'unu oluşturmaktadır. Tarım sektörü, doğal kaynakları en çok kullanan ve çevre ile karmaşık bir ilişkisi olan sektörlerden biridir. OTP, Roma Antlaşması'nda yer almayan ancak yukarıdaki amaçlara ulaşmak için 1960'ların başından beri uygulanan üç temel ilkeye dayanmaktadır.(İKV, 2003)

i. Tek Pazar İlkesi: Bu ilke ile Ortak Tarım Politikası kapsamında tarım ürünlerinin üye ülkelerde serbest dolaşımını hedeflemektedir. Bu ilke, AB üyesi devletlerin tek pazar oluşturmasıdır. Tarım ürünlerinin ülkeler arasında serbest dolaşımını etkileyen kısıtlamaların kaldırılmasını öngörmektedir.(Cengiz, Çağdaş 2010: 69) Üye ülkeler arasındaki ticarete tarife, kota ve benzeri engelleri kaldırarak tarım ürünleri için tek bir pazar oluşturmayı amaçlamaktadır.

ii. Topluluk Tercih İlkesi: Ortak Tarım Politikası (OTP) ile üye ülkelerin iç pazarlarında ve grup sınırlarında ürettikleri tarım ürünlerine öncelik sistemi uygulanmaktadır. Böylece, üçüncü ülkelerde üretilen ürünler ve topluluk tarım

sektörünün korunması yerine gruba üye ülkeler tercih edilmektedir.

Topluluk üreticilerinin ucuz dış rekabete karşı korunması için iki temel Koruma mekanizması oluşturulmuştur. Bunlardan birincisi bugün yerini Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması ile gümrük tarifelerine bırakmış olan prelevman adlı değişken vergidir. Bu vergi, bu ürünlerin fiyatını grup fiyatına yükseltmek amacıyla ithal ürünlerden alınmıştır. İkinci temel koruma aracı, ihracat kurtarma uygulamasıdır. Topluluğun ürünlerini fiyatların düşük olduğu dış pazarlara ihraç etmek için kullanılan bu araç, topluluk ürünlerine rekabet gücü sağlamayı amaçlamaktadır ve daha çok iç tüketimin yetersiz olduğu veya üretim fazlası olan ürünler için kullanılmaktadır. Yani, ithalata karşı koruma ve koruma mümkün olmadığında bile grup ürünlerine sübvansiyon verilmektedir.

Bununla birlikte, Avrupa Birliği, tüm üçüncü ülkelere karşı aynı koruma politikasını izlememektedir. Grup, başta üye devletlerin eski kolonileri olmak üzere birçok ülke ile tercihli ticari ilişkilere bulunmaktadır.(Cengiz, Çağdaş 2010: 69)

iii. Mali Dayanışma İlkesi: Diğer iki ilke kapsamında yapılacak ortak politikaya uygun olması gereken harcamalar, bütçeden ve tüm AB Üye Devletlerinin katkısıyla gerçekleştirilmeyi amaçlamaktadır. Bu ilke ile vurgulanması gereken husus, OTP ile ilgili giderlerin tüm AB ülkeleri tarafından karşılanmasıdır. Bu ilke çift yönlü işler ve bir yandan OTP'ye ilişkin giderler dernek üyelerince ortaklaşa karşılanırken, diğer yandan OTP kapsamında toplanan vergi gelirleri derneğin ortak geliri olarak kabul edilmektedir. Ortak mali sorumluluk, grup bütçesi içinde 1962'de kurulan özel bir fonla paylaşılır. CAP giderleri, oluşturulan Tarımsal Yayımlar ve Garanti Fonu'ndan (FEOGA) karşılanmaktadır.

Bu üç temel ilke birbiriyle ilişkili olarak ele alınmalı ve biri eksik olursa diğer ilkelerin anlamını yitireceği unutulmamalıdır. Ancak, son küresel gelişmeler ve topluluk tarım pazarları göz önüne alındığında, tüm bu ilkelerin eşit öneme sahip olduğunu söylemek zordur. Günümüzde özellikle Topluluk Tercih İlkesinin bazı

tartışmaların konusu olduğunu görmekteyiz. Buna rağmen, tüm bu temel ilkelerin halen güçlü bir yasal dayanağı bulunmaktadır.(Tosun, Duygu 2008: 22)

4. ORTAK TARIM POLİTİKASININ ARAÇLARI

OTP nin fiyat ve piyasa mekanizmalarının belirlenmesi topluluğun yetkisi altındadır. Tüm Üye Devletler, Konsey tarafından alınan kararlara uymakla yükümlüdür. OTP kapsamında belirlenecek politikalar konusunda Avrupa Parlamentosu ile Avrupa Birliği Konseyi arasında basit bir istişare (istişare usulü) yöntemi uygulanmaktadır. Konsey, Komisyona sevk edilecek bir yasa tasarısına karar vermeden önce Parlamenteoya danışır. OTP ile ilgili kararlar Komisyonda oy çokluğu ile alınmaktadır. (Ekeman, Ebru: 2000)

Karar alma sürecinde kanun taslaklarını hazırlamak, piyasaları denetlemek ve gerektiğinde değişiklik yapmak Avrupa Komisyonu'nun sorumluluğundadır. Komisyon, genellikle OTP'nin günlük işleyişini izler ve bunu yaparken, Üye Devletlerin ilgili sektörde uzmanlaşmış kamu görevlilerinden oluşan İcra Komiteleri tarafından desteklenir. Ortak Pazar Düzenine (OPD) dahil olan tüm ürünler veya ürün grupları için AB İdari Komisyonları Yapısal sorunlar söz konusu olduğunda, Tarımsal Yapılar ve Kırsal Kalkınma Komisyonu (STAR) devreye girmektedir.

Düzenleyici komiteler, gıda yasası, hayvan ve bitki sağlığı, tarımsal araştırmalar ve organik tarım gibi OTP'nin performansı ile dolaylı olarak ilgili olan konularda idari komitelere benzer şekilde çalışır. Organ aynı zamanda danışma komiteleri ile üye ülkelerin üreticileri, tüketici dernekleri, tarım kooperatifleri, imalat ve ticaret sektörlerinin temsilcileri, tüketici dernekleri ve tarım kooperatifleri arasında bağlantılar sağlar. Parlatmentonun OTP ile ilgili bütçe harcamalarına karar verme yetkisi oldukça sınırlıdır. Harcamaların boyutu ve içeriğine ilişkin nihai kararlar Avrupa Konseyi'ne bırakılmıştır.(Tosun, Duygu 2008: 23)

5. ORTAK PİYASA DÜZENLERİ

Ortak Pazar düzenleri, Ortak Tarım Politikasının amaçlarına ulaşmak için Avrupa Birliği'nin tüm ülkelerinde tarım ürünlerinin üretim ve ticaret koşullarını düzenleyen kurallar bütünüdür. Tüm tarım ürünleri aynı üretim ve pazarlama koşullarına tabi olmadığından her ürün için ayrı ayrı piyasa düzeni oluşturulmaktadır. OPD'ler, Avrupa Birliği'ndeki nihai tarım ürünlerinin yaklaşık %90'ını kapsamaktadır.(EU, 2003)

AB'de Ortak Piyasa Düzenleri 'ye 23 tane tarım ürünü veya tarım ürünü grubu bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki Tablo gibidir:

Tahıllar	Pirinç
Şeker	Zeytinyağı
Sığır eti	Domuz eti
Şarap	Yumurta
Kümes hayvanları etleri	Meyve ve sebzelerin işlenmesinden sağlanmış ürünler
Koyun ve keçi etleri	Yaprak tütün
Süt ve süt ürünleri	Su ürünleri
Tahılların işlenmesinden sağlanmış ürünler	Taze sebzeler ve sofralık meyveler
Şerbetçi otu	Kurutulmuş hayvan yemleri
Keten ve kenevir	Muz
Kurutulmuş hayvan yemleri	Tohumluklar
İpek böceği	Yağlı tohumlar

OPD'nin ana görevi, AB pazarında tarımsal ürünlerin birleşik fiyatıdır. Sektördeki üreticilere veya işletmecilere yardımcı olmak, üye olmayan ülkelerle üretimi kontrol etmek ve dış ticareti düzenlemek için bir sistem kurmak ve ayrıca çiftçileri üreticileri düzenlemeye teşvik etmektedir.(EU, 2003)

5.1. PİYASA VE FİYAT MEKANİZMASI

Tarım ürünleri fiyatlarının belli bir seviyenin altına düşmemesi ve üreticilerin gelir düzeyini makul bir seviyede tutabilmek için 1962 yılından itibaren her yıl bu ürünler için ortak fiyatlar belirlenmektedir. Topluma ithal edilen düşük fiyatlı ürünlerden kaynaklanan rekabeti önlemeyi, orijinal AB ürünlerinin dış pazara açılmasını kolaylaştırmayı ve poliklinikleri olumsuz etkileyecek farklı fiyatlara yer vermemeyi amaçlanmaktadır.(İKV, 2003)

1. İç pazar için genel fiyat politikası: Ürünler için hedef fiyat ve müdahale fiyatı pazarlama yılı başında belirlenir. Pazarlama yılı ürüne göre değiştirmektedir.

A. Hedef fiyat Üreticilerin gelir düzeyini en makul düzeye çıkaracağı anlayışı ile belirlenen fiyattır. Aynı zamanda tüketicileri aşırı fiyat artışlarından korumayı amaçlamaktadır.(Tosun Duygu, 2008, s. 25)

B. Müdahale fiyatı Üreticilere sunulan en düşük garanti seviyesini ifade eden en düşük fiyattır. Piyasa fiyatı müdahale fiyatının altına düştüğünde, üye ülkelerdeki müdahale kuruluşları bazı kaliteli ürünleri almakta ve depolanmaktadır.(EU, 2003)

5.2. DIŞ PAZAR İÇİN FİYATLAMA POLİTİKALARI

Fiyatlama politikalarının başında limit fiyatları gelir ve ithal ürünlerin AB pazarında satılabileceği en düşük fiyat olarak tanımlanır ve aynı zamanda pazara giriş fiyatıdır. Müdahale fiyatından daha yüksek bir fiyattır ve amacı, çiftçileri düşük fiyatlı ithal ürünlerden korumaktadır.(Tosun Duygu, 2008, s. 26) Topluluğa ithal edilen ürünün fiyatı asgari fiyatın altına düşerse, ürünün fiyatını asgari fiyata çıkarmak için değişken fiyat vergisi uygulanacak ve Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması ile tarife sistemi getirilmiştir.(İKV, 2003)

Bunun yanı sıra gümrük tarifeleri de fiyatlandırma politikalarının bir parçası konumundadır. AB'ye ithal edilen tarım ürünlerinin fiyatlarının AB fiyatlarının altında kalmasını önlemek için tarifeler uygulanmaktadır. Buna ilaveten

ihracat desteği de fiyatlandırma politikalarında esas alınan bir kriterdir. Dünya fiyatları ile AB fiyatları arasındaki fark üreticilere, ürünlerinin AB tarım ürünleri fiyatlarının daha düşük olduğu üçüncü ülkelere ihraç edilebilmesi için ödenmektedir. Dünya Ticaret Örgütü anlaşması uyarınca, ihracat sübvansiyonlarına kısıtlamalar getirilmiştir.

OTP'nin ilk yıllarında fiyat desteğinden yararlanamayan ürünlerde üreticilerin gelir düzeyini korumak amacıyla, 1992 reformlarından başlayarak keten, kenevir ve şerbetçiotu gibi bazı ürünlere doğrudan gelir desteği birçok ürünü kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Zamanla OTP harcamaları içinde fiyat desteğinin payı azalırken, doğrudan gelir desteğinin payı arttı. (Ülkü, Elif: 2006)

5.2. OTP REFORMLARI

OTP reformları 1968 Mansholt Planı, 1988 Reformu, 1992 MacSharry Reformları, gündem 2000 ve 2003 Reformları ve 2008 reformlar ve 2013 reformlar olmak üzere 7 dönemlerde incelenmiştir. 21 Aralık 1968'de Avrupa Tarım Komiseri Sicco Mansholt, Avrupa Topluluğu'ndaki tarımsal reformla ilgili olarak Bakanlar Konseyi'ne bir muhtıra gönderdi. '1980 Tarım Programı' veya 'Gaichel Grubu Raporu' olarak da bilinen ve adını Lüksemburg'da, Avrupa için yeni bir sosyal ve yapısal politikanın temellerini atılmıştır.(Cvce Eu, 2014)

Mansholt Planı, bir fiyat ve pazar desteği politikasının sınırlarını belirtti. Topluluk ekili arazisini en az 5 milyon hektar azaltmayı taahhüt etmezse, belirli pazarlarda oluşacak dengesizliği öngördü. Eski Hollanda Tarım Bakanı, üretimdeki artışa ve Topluluk harcamalarındaki kalıcı artışlara rağmen, OTP'nin uygulanmasından bu yana çiftçilerin yaşam standardının iyileşmediğini de kaydetti. Bu nedenle, üretim yöntemlerinin reforme edilmesi ve çağdaşlaştırılması gerektiğini ve Topluluk uzmanlarına göre da geç ortadan kalkması kaçınılmaz olan küçük çiftliklerin boyutlarının artırılması gerektiğini önerildi. (Cvce Eu, 2014)

Bu dönemde tarımsal üretimin gıda fazlasının piyasa kapasitesinin üzerinde olması nedeniyle

azalmasına yönelik olarak benimsenmiştir. Ayın zamanda Ekonominin diğer sektörlerine kıyasla tarım sektöründeki düşük gelir artışının ele alınması gerektiğini benimsenmiştir. Şubat 1988’de, o tarihe dek gerçekleştirilen en kapsamlı reform önlemlerini almıştır. Bu önlemlerle, tarım harcamalarına ilk kez belirgin bir bütçe disiplini getirilmesi hedeflenmiş. araç olarak da, “bütçe dengeleyiciler” (budgetary stabilizers) denilen üretimi dengeleyici mekanizmalar uygulamaya koyulmuştur.

Bu reform çerçevesinde bütçe kaynaklarının artırılması ve FEOGA garanti harcamalarının 1992 yılına kadar en fazla %1,9 oranında artırılması suretiyle OTP’nin AB bütçesindeki payının düşürülmesi hedeflenmiştir. Sağlanan sübvansiyonun her bir ürün için üretim önceden belirlenmiş limiti aşarsa otomatik olarak azaltılır. Ancak bu eşikler aşılsa, 1988 reformlarının etkisi zayıflamış ve bütçeyi dengelemek için meclis fiyat indirimlerinden kaçındığı için stok birikimi önlenememiştir.(Sanje Gresi, t.y.) Bu önlemleri destekleyen bir dizi yapısal reforma da yer verilmiştir. 1988 reformlarının üç temel unsuru açıklanmaktadır:

1988 reformları ile OTP tarihinde ilk kez tarımsal harcamaların bütçedeki payı katı kurallara bağlandı. Garanti bölümü giderlerindeki yıllık artış oranının, grubun gayri safi milli hasılasındaki yıllık artış oranının %74’ünü geçemeyeceği belirtilmiştir. “Tarım yönlendirici” olarak tanımlanan bu ilke, OTP harcamaları için bir nevi “bütçe tavanı” görevi görmektedir. Yeni uygulama sayesinde, “Garanti” giderlerinin 1992 yılı sonuna kadar yılda en fazla %1,9 oranında artması beklenmektedir. Aynı dönemde, Güvence Servisi’nin harcamaları kontrol edilirken, gelirlerdeki artış sayesinde, 1992 yılı sonuna kadar OTP’nin bütçedeki payının önemli ölçüde düşürülmesi amaçlandı. Erken Uyarı Sistemi’nin kurulması ile bütçe yılı başında garanti departmanı kapsamındaki her bir ürün grubu için aylık ödeme planı hazırlanmış ve bu planlar ilgili ürünler için yapılan harcamaların ortalaması alınarak belirlenmiştir.

Aşırı üretim nedeniyle yeni sistemin bozulmasını önlemek amacıyla arz ve talebi dengelemek için Bütçe Dengeleyicileri oluşturulmuştur. Bir

uygulama aracı olarak “Maksimum” oluşturuldu Garantili Maksimum Miktarlar (MGQ) ile, üretim önceden belirlenmiş bir eşiği aşarsa, bu ürün için sübvansiyonun otomatik olarak düşürülmesi öngörülmektedir. Böylece tarımsal yönlendirme ilkesiyle genel “bütçe tavanı” belirlenirken, bütçe bütçeleri ile her ürün için bir üretim tavanı belirlendi.(Cengiz Çağdaş, 2010, s. 102). 1988 reformları, bütçe bütçelerinin ve bütçe kontrolünün uygulanmasını desteklemek için üç ayrı yapısal önlem belirledi.

Bunlardan ilki, ürünün ortak pazarda yetiştirilen siparişlere tabi olduğu tarım arazilerinin en az %20’sinde üretimden vazgeçen çiftçilere hektar başına belirli bir miktar prim ödenmesini içeren “tutmadır (üretimi durdurma). İkincisi ise “üretim çeşitlerini çeşitlendirmek” için sağlanan destekler. Yeşil Kitap’ta da bahsedilen bu tedbirin arz talep dengesine katkı sağlaması bekleniyor. Bu çerçevede üretim fazlası olan ürünler yerine toplumun üretim açığı olan ürünler üreten çiftçilere destek verilmesi kararlaştırıldı. Nihai yapısal önlem, “erken emeklilik” uygulamasının getirilmesiydi. Bu uygulama ile 55 yaş üstü çiftçilerin doğrudan tarımsal üretimden vazgeçmeleri sağlanmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda Komisyon, 9 Temmuz 1991 tarihli toplantısında, Komiser Machre’nin OTP’nin kuruluşundan bu yana geçen otuz yıllık dönemde gerçekleştirilen en radikal düzenlemeleri içeren reform paketini kabul etmiştir.(Yılmaz Neslihan, 2008, s. 33)

5.2.1. 1992 MACSHARRY REFORMLARI

1990’lı yıllarda gerçekleştirilen OTP reformlarının nedenlerini içsel ve dışsal koşullardan kaynaklanan nedenler olarak sınıflanabilir. Dış koşulların neler olduğu, Uruguay’da 1986 yılında başlayan ve o zamana kadar devam eden GATT müzakerelerinin yanı sıra dünya pazarındaki genel baskı olarak değerlendirilebilir. Uruguay Turu, ulusal tarım politikalarının GATT sistemi ile uyumluluğunu ilk kez tartıştı ve tarım sektöründe sübvansiyonların, yüksek tarifelerin ve kotaların kademeli olarak azaltılması veya tamamen kaldırılması şeklinde hedefler belirledi. Bu nedenle OTP’deki yeniliklerin Uruguay Round’da tartışılan yenilikleri içermesi

zorunludur. Reformu kaçınılmaz kılan ve iç koşullardan kaynaklanan nedenler şunlardır: OTP'nin işleyişinde ortaya çıkan sorunlar, fazla stokların çözülmesi, tarımın bütçedeki payının azalması, çevre ve çevre standartlarının tarıma etkisi. Çevre bilincinin geliştirilmesi gündemde. Tüm bu faktörler dikkate alındığında, OTP'de kapsamlı bir değişiklik ihtiyacı kaçınılmaz hale gelmiştir.(Cengiz Çağdaş, 2010, s. 103)

1992'de başlayan yeni bir reform dalgası, ligin devam eden iç sorunlarıyla birlikte artan dış sorunların baskısı ile aynı zamana denk geldi. Bu nedenle, küresel siyasi durumdaki değişimler ve uluslararası ticaret hacminin hızla büyümesi sürecinde OTP, farklı gelişme koşullarında geleneksel rotasından kopmaya ve yeni bir yapı sunmaya başlayacaktır. Soğuk Savaş'ın bitişiyle.

Üretimi dengeleme ve bütçe harcamalarını azaltma konusundaki son reformların kısmi ve kısa vadeli başarısıyla, sürdürülebilir topluluk çiftçiliği için yeni reformların kaçınılmaz olduğu kısa sürede anlaşıldı. Ancak bu yeni reformlar, OTP sürecinin temel mekanizmalarında bazı değişikliklere yol açmak zorunda kaldı. Birincisi, 30 yıl önceki kıtlık durumuna göre tasarlanan mekanizma ve yüksek yurt içi fiyatların garantisi artık üretim fazlası sorununu ortadan kaldırma girişimleri için uygun bir ortam değil. İkinci olarak, Uruguay Turu müzakerelerinin başarısızlıkla sonuçlanması, Topluluğun küresel rakiplerinin OTP'deki müdahaleci mekanizmalara yönelik eleştirileri ve uluslararası tarım ticaretindeki genel eğilim olarak OTP'deki "liberalleşme" eğilimine yönelik eleştiriler önemli bir faktör haline gelmiştir. Bu gelişmeler sonucunda Komite tarafından Şubat 1991'de "Ortak Tarım Politikasının Gelecekteki Rolü" başlıklı bir rapor hazırlanmış ve yeni süreçler dikkate alınarak yeni reform tedbirlerinin alınması öngörülmüştür,

Raporda altı çizilen en önemli noktalar şu şekilde sıralanıyor:

I. Hububat ve sığır etinde müdahale fiyatlarının sırasıyla %30 ve %15 oranında düşürülmesi.

II. Sübvansiyon alma koşulu olarak arazinin %10'undan vazgeçme taahhüdü (92 tondan az üretim yapan tahıl yetiştiricileri hariç).

III. Çiftçiler, belirli bir referans dönemi için üretim ve hayvan sayılarına dayalı olarak indirimli fiyatların (ayrı ayrı hektar başına sabit sübvansiyonlar) doğrudan ödenmesi yoluyla tazmin edildi.

IV. Özellikle çevreci tarımı özendirmek için kırsal kalkınmaya ilişkin bazı tedbirlerin getirilmesi. Bu reformun önemi, Avrupa Birliği ülkelerinde tarım sektörünün tarihçesinde bir dönüm noktası olması ve ilgisizliğe doğru ilk adımı atmış olmasında yatmaktadır. Tarımsal sübvansiyonlar Ayrıca bir dizi yeni çevre standardı getirdi ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından onaylandı. Uruguay Round Anlaşması tarafından tamamlandı ve onaylandı.

5.2.2. GÜNDEM 2000 REFORMLARI

Mart 1997'de düzenlenen Berlin Konferansı'nda onaylanan kamu tarım politikalarında daha fazla reform önerdi. Avrupa Birliği'nin tarım politikaları için bir plan olarak onaylanmıştır. Bu reform düzenlenmesi için bazı sebepler vardı:

I. Avrupa Birliği'nin 10 ek Avrupa ülkesi eklemek hazırlanıyordu.

II. Üçüncü dünya ülkelerinin ürünlerine yönelik rekabetin artması.

III. 14 Ekim 2001'de dünya ticaretine ilişkin yeni tur müzakerelere hazırlanmaktadır.

Fiyat ve Gelir Desteği Gelecek olan bu sistem ilk defa kullanılacaktır. Basta Tarla şirketleri ve süt ürünleri sektörleri başta olmak üzere bu sektörler için sübvansiyon sistemlerinin gözden geçirilmesini ve atık ödemeleri ve ikramiye sisteminin uygulanmasını öneren bu reform paketi, aynı zamanda birim ve uygulamaya dayalı eğitimin kolaylaştırılması gerektiğini vurgulamaktadır. DTÖ görüşmelerinin başarılı şekilde sürdürülmesi için çeşitli düzenlemeler gerçekleştirilmesinin zorunluluğuna değinmiştir.(Cengiz Çağdaş, 2010)

Tarım harcamalarının toplum bütçesinin yarısını oluşturmaya devam etmesi, deli dana hastalığı ve şap hastalığı krizi ile önemi bir kez daha anlaşılan tarım ve çevre ilişkileri, ürün güvenliği ve tüketici haklarının artan önemi ve dünya ticaretinin daha da serbestleştirilmesi için Dünya

Ticaret Örgütü ile devam eden müzakerelerin hazırlıkları AB imalatçılarının dünya ile rekabetini artırmak amacıyla ve genişlemeye yönelik yeni hazırlıklara ilişkin endişelerle oluşturuldu, aşağıdaki gibi hedefleri belirlenmiş mümkündür:(Ülkü Elif, 2006)

- Avrupa Birliği tarım ürünlerinin iç ve dış pazarda rekabet gücünün artırılması
 - Tüketicilerin daha düşük fiyatlarla ürünlere ulaşması
 - Gıda güvenliği ve kalitesinin iyileştirilmesi
 - Çevrenin korunması hedefinin OTP ile bütünleşmesi
 - Üreticilerin iyi bir yaşam düzeyi sağlanarak gelir istikrarına katkıda bulunulması
 - Çiftçiler ve aileleri için tamamlayıcı ve alternatif iş imkânları geliştirilmesi
 - Kırsal kalkınmanın OTP'nin ayrılmaz bir parçası haline gelmesi hedeflenmiştir
- Bu reform ile ilgili bazı sonuçlara ulaşmak mümkündür,
- Müdahale fiyatı da sığır eti için %20 ve tahıllar için %15 oranında düşürülmüştür.
 - Yeni bir kırsal kalkınma yasası çıkarılmıştır.
 - Sığır eti fiyatı da %20, tahıl fiyatı ise %15 oranında düşürüldü.
 - Doğrudan ödemeler fiyatların %50'sini karşılamıştır.
 - Promosyonlar ve direkt uçuşlar (kesişen) için kullandığınız ekolojik doğada kullanılan çevresel faaliyetler.
 - Doğrudan ödemeler için üreticilerin 92 ton tahıl veya tohumu izlemesi gerekmektedir.
 - Bu mahsullerin kendi arazilerinde yetiştirilmesi.
 - Yeni yasa ve daha fazla finansman.
 - 2005 süt sektörü reformu ertelendi

5.2.3. 2003 REFORMU

2003 reformları, AB tarım ürünlerini pazar odaklı ve daha rekabetçi hale getirmeyi, OTP'yi basitleştirmeyi, harcamaları dizginlemeyi, genişlemeyi kolaylaştırmayı ve DTÖ ile müzakerelerde OTP'yi en iyi şekilde savunmayı amaçlıyordu. Reformun ilk göze çarpan hükmü, hangi ürünü üretirlerse üretsinler çiftçilere yılda bir kez gelir desteği sağlanmasıdır. Üreticiler, doğrudan ödemelerden yararlanmak için tarım arazilerinin belirli bir yüzdesini geri almak zorundadır. 2005 yılında uygulamaya konulan bu ödeme planından yararlanabilmeleri, geçmişte sadece gönüllülük esasına dayalı olan 2000 Gündem reformlarında yer alan karşılıklı uyum ilkesine dayanmaktadır. Tarım arazilerinde iyi çevre ve tarım koşullarının sağlanması için üye ülkeler tarafından belirlenen standartlara ve ayrıca çevre koruma, gıda güvenliği, halk sağlığı, hayvan ve bitki refahı standartlarına uymayan üreticiler azaltılacak veya tamamen askıya alınacaktır.

تم جرت الازطفح

2003 reformlarının sonuçları,

- OTP'nin dönüşüm süreci 2000'li yıllarda da devam etmiş, 2003 reformu destekleme politikalarında önemli değişiklikler getirmiştir.
- Topluluk tarım politikasının gelişmekte olan ülkelerin çiftçileri üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması gibi unsurlar, yapılan değişikliklerin odak noktası olmuştur.
- Bu amaçlar doğrultusunda, çiftçilere sağlanan desteklerin üretim kararına ve miktarına etkisini bertaraf etmek üzere Tek Ödeme Planı (Single Payment Scheme) devreye sokulmuştur. Bu sayede desteklerin üretimle ilişkisi ortadan kalkmış olmaktadır.

5.2.4. 2008 REFORMU

2003-2004 Ara Değerlendirmesinde, aşırı üretimi önleyerek daha adil bir yardım düzeni oluşturulması ve sağlanması gibi konularda OTP'nin DTÖ müzakerelerinde savunulabilir hale getirilmesi amacıyla tarım sektörüne sağlanacak yardımlarda değişiklikler yapılmıştır.

Kalite Üretim ve gıda güvenliği, sürdürülebilir üretim ve çevre koruma. Kasım 2008'de AB üye devletlerinin tarım bakanları, yukarıdaki hedefler doğrultusunda OTP'yi revize etmek ve onu güçlendirmek için bir "sağlık kontrolü" gerçekleştirmek konusunda anlaştılar. Günümüzün ihtiyaçları doğrultusunda daha bağımsız, modern, sade ve etkili bir OTP oluşturulmaya çalışılmıştır.(Derici, 2014: 42)

Mayıs 2007'de Komisyon, "OTP Reformu için Sağlık Muayenesi Hazırlığını Konsey ve Parlamento'ya iletmiştir. Kasım 2008'de kabul edilen OTP "sıhhi kontrol", AB'nin tarım ürünleri ticaret politikası rejiminde bir değişiklik anlamına gelmiyordu, ancak reform sürecinin 2009-2012 dönemi boyunca devam edeceği mesajını veriyordu.(Meyne Mareike, 2008: 1)

OTP'nin güncellenmesi ve anlaşılabilirliğinin sağlanması için yeniden bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulmuş, böylece 2003 reformları sonrasında sektörün değişen piyasa koşullarına uyum sağlaması, iklim değişikliği, biyoenerji ve su sorunları gibi güncel durumlara karşı mücadele ve uyum yeteneği güçlendirilmiştir. Ayrıca 2008 Sağlık Kontrolü ile Avrupa'da güvenli ve kaliteli gıdaya erişim için çeşitli araçlar geliştirilmiştir. Bunlar, pazarlama standartları, belirli kalitedeki ürünleri belirlemek için kullanılan kalite sistemleri, sertifikasyon sistemleri, hijyen kuralları gibi araçlardır. (European Commission, 2013, s. 13)

'Sağlık Taraması' veya 'Gözden Geçirme' olarak adlandırılan 2008 reformunun AB komisyonu tarafından belirtilen amaçları aşağıdaki gibidir. (Meyne Mareike, 2008: 1)

- Çiftçiler için ödeme sistemini kolaylaştırın ve daha verimli hale getirin.
- Devam eden küreselleşme sürecini dikkate alarak piyasa araçlarının uyumlaştırılması.
- İklim değişikliğine, su yönetimine ve biyoyakıtların artan önemine yeni yaklaşımlar dahil etmek.
- Mevcut zorluklara daha iyi yanıt.

5.2.5. 2013 REFORMU

Bu reformlar, çiftçilere doğrudan ödemeleri daha adil hale getirmeyi, çiftçilerin gıda üretimi konusundaki konumlarını güçlendirmeyi, OTP'yi daha şeffaf ve verimli hale getirmeyi ve ayrıca gelecekteki bütçenin boyutunu küçültmeyi amaçlamaktadır.(EPRS, 2021: 8)

Ayrıca, AB ülkelerindeki herhangi bir üye ülkenin grup ortalamasının %75'inden daha azını almasını sağlamayı ve bir sözleşmeden diğerine yardım açısından farklılık düzeyinin azaltılmasını hedefliyor. Tarımsal alanlarda hektar başına sübvansiyonların 2016 yılında yapılan ortalama yardımın %60'ından az olmamasını sağlamak ve bölge için tek ödeme sistemini kullanan ilk alanlara sübvansiyonlar tahsis ederek küçük ve orta ölçekli çiftçilere desteği artırmak için çalışıyor. Bu reformlar aynı zamanda genç çiftçileri desteklemekte ve gıda üretiminin artmasına katkıda bulunan çiftçilere yeni kaynaklar tahsis ederek tarımda pazar yönelimini daha da geliştirmektedir.(European Commission, 2013)

Bu reform, aynı zamanda, gıda şekeri grubunun üye devletlerin sözleşmeleri ve anlaşmaları temelinde örgütlenmesi ve 2017 yılına kadar şeker kotalarının kaldırılması ile ilgiliydi. Ayrıca, 2030 yılına kadar yürürlükte olan dinamik yetkilendirme mekanizması aracılığıyla, bu reformlar, şarap sektörüyle ilgili mahsullerin haklarının yerini alması ve bağ mahsulünün ekimi için sabit bir sınır bağlar için yıllık %1 belirlemesi için çalışmaktadır. Tarım sektörünü toprak, su kalitesi, biyoçeşitlilik ve iklim değişikliği sorunlarıyla yüzleşmek için 100 milyar avro'luk yatırım yaparak kırsal sürdürülebilirliği teşvik etmek, iklim değişikliğiyle mücadele etmek ve ortak tarım politikalarını dönem boyunca (2014-2020) daha yeşil hale getirmektedir.(Common Agricultural Policy, 2012)

6. SONUÇ

Genel tarım politikaları ikinci Dünya Savaşı'nın etkilerinin devam ettiği ve gıda kaynaklarının garanti altına alınmaması nedeniyle tarım sektörünü etkilemeye devam ettiği bir dönemde oluşturulmuş olması nedeniyle Avrupa Birliği'nde 40 yılı aşkın bir süredir

en önemli politikalarından biri olarak varlığını sürdürmektedir.

Genel tarım politikalarının hedefleri, zamanla istikrarlı bir gıda arzı elde etmekten çevre, hayvanlar ve kırsal kalkınma ile daha sonra ilgilenmeye dönüştü. Ayrıca, maliyetinden çok şikâyet eden Avrupa vatandaşını memnun etmek ve Dünya Ticaret Örgütü kurallarına uymak için birçok reformdan geçti. Bununla birlikte, pek çok kişi bu politikaların hâlâ önemli olan maliyetlerini ve diğer sorunlarını hedefleyen diğer yapısal reformların dikkate alınması gerektiğine inanıyor. AB Ortak Tarım Politikası kurulduğunda ve bugün hala kurulduğunda gıda arzını sağlamak için bir dizi finansman mekanizmasının yardımıyla üreticileri destekledi. Destekler; ihracatın artırılması, ithalatın azaltılması, üreticilerin gelir düzeylerinin yükseltilmesi, bölgesel farklılıkların azaltılması ve hacim olarak ciddi seviyelere ulaşılması gibi birçok amaçlı yardımları içermektedir.

Bu desteklerle birlikte AB stok sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Stokları azaltmak ve bu ürünleri ihraç etmek için üreticilere fon sağlar. Üreticiler, ihraç edilen ürünler için fonların bir kısmını ithalatçı firmadan, bir kısmını da AB fonlarından öderler. Bu, üreticiler için bir sorun olmasa da bu oyun alanında dezavantajlı durumda olan AB ve diğer ülkeler için ek mali yükümlülükler yaratmaktadır.

AB'nin istemediği bu durum uluslararası platformlarda tartışma konusu olmuştur. AB reformlarıyla bunu engellemeye çalıştı. Ortak tarım politikası fonları, üretim aşamasında destek ve ihracat sırasında yan destek sağlamak üzere yapılandırılmıştır. Reform sonucunda belirli ürünlerin stoklu üretiminin engellenmesi için üreticilere doğrudan ödeme yapılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda üretim ve ihracata yönelik destekler tek seferde, cüzi miktarlarda verilmeye başlandı. Bunun sonucunda AB fonları daha verimli kullanılmış ve diğer ülkelerden OTP'ye yönelik şikâyetler görece de olsa azalmıştır.

KAYNAKÇA

Cioloş Dacian. (2012). 2013 Sonrası Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası. *TÜRKİYE CUMHURİYETİ AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI*.

Cengiz Çağdaş. (2010). *AVRUPA BİRLİĞİ TARIM POLİTİKALARINDA REFORMLAR VE SONUÇLARI* [Yüksek lisans Tezi]. DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ, SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ.

common Agricultural policy. (2012). *The common Agricultural policy A story be continued fifty years of living history European union , Belgium .*

Cvce Eu. (2014). *Reform of the CAP - Historical events in the European integration process (1945-2014)*. <https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/9180e790-2f28-4b7b-b627-9f18688a123d> (Erişim Tarihi 22.12.2022)

Ekeman, Ebru (2000). *21. Yüzyılın Eşiğinde Avrupa Birliği'nde Ortak Tarım Politikası*, (İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Yayın No: 158, İstanbul, Mayıs 2000.

Ülkü Elif. (2006). *Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası Reformları, İktisadi Kalkınma Vakfı*, Yayın no: 193, İstanbul, Nisan 2006.

Eprs. (2021). EU rural development policy. *European Parliamentary Research Service*.

EU. (2003). *Common Organisation of the Agricultural Markets: Introduction .* <https://commission.europa.eu/select-language?destination=/node/2026> (Erişim Tarihi 15.12.2022)

European Commission. (2013). *The common agricultural policy (CAP) and agriculture in Europe – Frequently asked questions.* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_13_631 (Erişim Tarihi 15.12.2022)

European Commission. (2013). *The EU explained: Agriculture, The EU's Common Agricultural Policy(CAP): for our food, for our countryside, for our environment" . . Directorate- General for Communication Publications, EC.*

Sanje Gresi. (t.y.). *Dijital Avrupa Birliği*. İstanbul Bilgi Üniversitesi. Geliş tarihi 22 Aralık 2022, gönderen <https://digitaleurope.bilgi.edu.tr/html/2-1/index.html> (Erişim Tarihi 17.12.2022)

İKV. (2003). *Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası, 15 Soruda AB Politikası No: 2, İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) Yayınları, İstanbul, 2003.*

Kilit, Gökhan (2012). *AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK TARIM POLİTİKASI VE REFORM ÇALIŞMALARI İKTİSADİ KALKINMA VAKFI, İKV DEĞERLENDİRME NOTU, İKTİSADİ KALKINMA VAKFI*. www.ikv.org.tr

Meyne, Mareike (2008). "Update on the CAP Health Check" Overseas Development Institute.

Muhammad, Ali (2006). Overview of general agricultural policies in the European Union. *Ministry of Agriculture and Agrarian Reform, National Center for Agricultural Policies.*

Derici, Nurten (2014). *ORTAK TARIM POLİTİKASI VE ORTAK PİYASA DÜZENLEMELERİ ÇERÇEVESİNDE BURSA MEYVE – SEBZE SEKTÖRÜNÜN AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUMU, ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İKTİSAT ANABİLİM DALI. BURSA.*

Yalçinkaya Serdar, & Aktaş Al . (2016). Avrupa Birliği'nin Tarım Entegrasyon Süreci ve Türk Cumhuriyetlerinin Tarım Entegrasyon Projeksiyonu. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(3), 59-87.*

Tosun Duygu. (2008). *AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ORTAK TARIM POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE TARIMIN FİNANSMANI VE TÜRKİYE'NİN UYUMU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ* [Yüksek lisans Tezi]. EGE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ, İzmir.

Ülkü, Elif (2006). *Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası Reformları*, (iktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Ed.; C. 193).

Yılmaz, Neslihan (2008). *AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK TİCARET POLİTİKASI VE TÜRKİYE TARIMININ UYUMU*. TARIM ve KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.